

Astma ehk Ida-Virumaa sündroom?

Kui inimesel on palutud diskuteerida terviseprobleemate sfääris, siis sageli rõhutatakse vähihaigete, gripilaineteisse uppunute, liikumispuuetega inimeste abistamise olulisust. Esmapiigul minu vaatevinkel eeltooduga kattub, kuid teist korda üle mõeldes hakkab pidama tähtsaks hoopis teistsuguse probleemi käsitlust. Olles umbes 5-aastane põrnikas, otsustasid arstid väljastada mulle naljakakõlalise dokumendi, pensionitunnistuse, mille ülesandeks oli piltlikult kõigile kuulutada, et olen hingamispuudega inimene, täpsemalt öeldes astmaatik. Usun, et paljud seostavad puuet näiteks kõnehäirete või ratastoolis elamisega.

Mis on üldse hingamispuue või pigem astma? See on situatsioon, kus ühe indiviidi kopsud keelduvad allumast peremeesorganismile, korraldades periooditi elukohas niisugusi "läbusid", et bronhis paiknevad lihased hakkavad tegema kokkutõmbeid ning eritama limataolist massi, tekitades õhuvoolu liiklusele ummikuid. Kui osades peredes segavad magamist vanemapoolsed pensionärid oma norskamisega, siis mina, kui noorem sorti pensionär, häirisin vanemaid vilistamisega, mis muideks tekkis tavalisel hingamisel. Mu lapsepõlv oli astmast korralikult mõjutatud ning piiras füüsilist aktiivsust drastiliselt. Jätan praegu oma pensionipõlve memuaarid sinnapaika, pigem sooviksin pöörata tähelepanu sellele, kust sellise imelise "haigusega" puutusin kokku.

Arstide määrangud diagnoosi põhjuste suhtes näitavad, et versioone on kaks: ühed süüdistavad geneetikat, teised jälle nägid elukeskkonda ebasobivana. Esialgu näis tõetruum olevat esimene variant, kuna astmaatikud on nii vanaema, tädi kui ka, hiljutiste ebaseeldivate uudiste kohaselt, minu nooremad vennad. Mõne aja möödudes aga arvamused hakkasid muutuma, sest kogu pere on elanud Ida-Virumaal nõukogude aegadest saadik ning uude linna, või veel enam maakohta elama asudes on tervis näidanud paranemise ilminguid. Kodumaakond on Eestis tuntud kui tööstuspiirkond, mitmed suuretegevused nagu Eesti Energia ja VKG näevad selles suurt potentsiaali. Nii leidub siin rohkeid kaevandusi ning tehaseid, mis paiskavad üles ja alla kõiksugust "sodi", mille komplekti võib kuuluda mõni kuritegelik (ehk äkki hingamispuuet vallandav?) aineosake.

Kogu mu argumentatsioon on hüpoteetiline, seepärast tõepära mu sõnades võib olla nullilähedane. Ent pole võimatu ka tõenäosus, et kartlikud eelaimdused võivad osutuda reaalseteks.

Aprilli lõpus olin saanud võimaluse osaleda Eesti esimesel õpilaste teadusfestivalil, kus torkasid silma mitmed terviseprobleeme käsitlevad uuringud. Tagantjärele mõeldes oleksin tahtnud 11. klassi raames kirjutada uurimistöö just hingamispuuet vallandava haiguse ja Ida-Virumaa tööstusmaailma vahelise seose leidmise teemal. Ehk olnuks võimalik tõestada ära mingi spetsiifilise keemilise aine olemasolu, mille sissehingamine kutsuks esile nõrgema immuunsusega lastel hingamisraskused. Sellisel juhul saaks biokeemikud koostöös materjaliteadlastega hakata välja töötama uutmoodi filtreid, mis takistaks neil ainetel keskkonda paiskumist. Radioaktiivsed ja mürgised substantsid saavad alati ühiskonnalt suurt tähelepanu, mistõttu nende olemasolu ennetustega on tegeletud põhjalikult. Minu silmis näib realsena võimalus, et vähemmärgatud osakesed on samuti kahjulikud. Sageli spekulieritakse, et kui midagi on vähe, siis kahjutoomisprotsent on sellel "millelgi" madal. *Kõigest 0,05 grammi arseenikut võib indiviidi saata taevailma.*

Probleemaatika uurimine peab ükskord olema ellu viidud, kas teadustöö või tavalise gümnasisti uuringu raames.

Miks ma teen üldse astmast nii suurt probleemi? Tavaliselt on mulle öeldud, et tegemist on haigusega, mida põetakse lapseas ning suuremaks saades peaks tervis normaliseeruma. Aga tõstaks fookuse just sõnale "**lapseas**". See on periood, mil inimene kasvab ning areneb kõige kiiremas tempos, aga mõne faktori mõjust tingituna igasugune progress võib märkimisväärselt aeglustuda. Kõnelen siinkohal enda näitel. (Naljakalet kõlav) pensionitunnistus väljastati mulle, kui olin alles lasteaialaps ning juba siis pandi alus mitmesugustele piirangutele minu elus. Liikumistundides olin sunnitud liikumise asemel istuma; mänguväljakutel, sellal kui lapsed turnisid rõõmsalt puude otsas, seisin mina käsikäes kasvatajaga; algklassides sain esmakordselt osaleda kehalise kasvatus tunnis alles 2. klassi keskepaigas (ent sealgi hinnati mind leebelt)... Põhikooliõpilasena kuulsin veel, kuidas hüüti mulle kiuslikul toonil: "Hei, astmaatik!"

Tunnen nagu oleksin füüsilises arengus jätnud vahele mitu olulist etappi, sest praegu võiks vabalt üks 10-aastane joosta kiiremini ja kauem kui mina, oma 18ndas

eluaastas. Igatseksin omale uhkete pingviinide *staminat*. Murekurtmise peale on tuttavad öelnud, et miks ma siis ise spordiga ei tegele, miks ma lihtsalt istun ja halan. Ühele võib kujuneda see mõistetavaks, teine aga pööritaks silmi, kuid minu suurim takistus kogu füüsilise aktiivsuse tõstmises on tekkinud ajupesust. Pole võimalik öelda isegi, kui palju räägiti lapsmulle, et jooksmisega võin lämbuda. Korra proovisingi jooksutunnis üle pingutada, kuid lõpetasin käpukil, köhides ja hapnikuosakesi ahmides. Hirmust surma ees hakkasin nutma ja lasin valla veel hullema astmahoo. Aga ma ju ei surnud?

Nüüdseks on astma saanud kontrolli alla (tänu rohketele ravikuuridele), kuid alateadliku hirmupuhangu vallandas nooremate vendade tervis. Olles teinud läbi kogu selle "pensionipõlve", tean, et sarnane elu poleks neile täis lilli ja liblikaid. Seetõttu ei näe ma vajalikuna füüsiliselt aktiivse elu piirangutesse sätestamist, pigem vastupidi, vanemad juba praegu paigutavad usinalt lapsi trennidesse, et nemad ei peaks olulisi arenguetappe vahele jätma. Keegi ei pea teadma sellest astmast. Saan rahuliku südamega kujutada ette pilte, kuidas vennad tulevikus õhuahmimisilme asemel naerusuuga osalevad spordivõistlustel.

Aga jõuan ikkagi tagasi Ida-Virumaa juurde. Minu pere tegi otsuse kolida mujale, kus taevast on sinisem ja muru rohelisem, sest nii on kindlus olemas, et me ei ela keset saastet. Ma olen enam kui kindel, et siia tagasi elama ei tule ma kunagi. Siiski jään mõtlema piirkonna tööstuslikkuse üle ja püstitan endamisi küsimusi. Kas on ikkagi olemas üks kaevandustest ja/ või tehastest ekstrakteeruv substants, mis kutsuks lapses esile astmahood? Kas tööstuspiirkonnaks olemine on maakonnal üldse positiivne joon, kui siinsed noorelanikud võivad sarnaselt minuga kogeda kergekujulist füüsilist deformatsiooni? Äkki varsti tekib uut liiki inimene, kes vajab elusana püsimiseks just saastatud õhku? Monoloogse diskussiooni tordikirsiks oleks teadmine, et inseneri minust kunagi ei saa, sest puudub soov "panustada" inimtervise kahjustamisele.

Olgu, minu jutt on kohati ülepaistatud ning hüpoteetiline aga probleem väärrib tähelepanu. Vähendame seda saastet ja hoiame laste tervist. Sooviks ikkagi, et *elu viimane hingetõmme oleks see kõige sügavam*.

Andmed:

Mari-Liis Korkus

Jõhvi Gümnaasium, 12. klass

mariliis.korkus@gmail.com

59006064